

**Preekschets, liturgiesuggesties
en kindermoment**

Preekschets

Preekschets

Het verhaal over David en Goliath is rijk aan betekenissen en biedt verschillende mogelijkheden voor de preek. In het document met achtergronden bij het verhaal vindt u mogelijke aanknopingspunten daarvoor. In dit document is een van de thema's verder uitgewerkt in een preekschets. We hebben daarbij gekozen voor het thema moed, dat ook centraal staat in het materiaal voor de gesprekskringen. U kunt deze preekschets gebruiken bij het maken van een preek. De uiteindelijke uitwerking hangt uiteraard ook af van de verdere invulling van de dienst (inclusief mogelijke evangelielezing). Suggesties daarvoor vindt u onder deze preekschets, net als een uitwerking van het kindermoment in de dienst.

Moed en vertrouwen

Het verhaal van David en Goliath begint met strijd en geschreeuw. Er is een reus, een schreeuwelijk van bijna karikaturale omvang. Hij roept over hoe groot hij is en hoe klein anderen zijn. Hij daagt uit en blaakt van zelfvertrouwen. Het is niet alleen een verontrustend verhaal; het is ook een verhaal dat in de loop van de geschiedenis steeds opnieuw angstaanjagend actueel blijkt te zijn. Tot vandaag aan toe.

Tegenover dat geschreeuw staat in dit verhaal David, een herder uit Betlehem. Dat is geen klein, verlegen mannetje. Als hij aan koning Saul uitlegt waarom hij de strijd aan wil gaan, presenteert David zichzelf als een man die leeuwen en beren verslaat om zijn kudde te beschermen. Daarmee laat David zien wat een ware koning, een ware leider volgens de Bijbelse verhalen hoort te doen: beschermen wat (of wie) jou is toevertrouwd. Of David bang is (voor leeuwen, beren, reuzen of iets anders), wordt in het verhaal niet verteld. Wat uit het verhaal wel blijkt, is dat hij de moed heeft om de confrontatie aan te gaan.

Het thema moed speelt een belangrijke rol in de verhalen. Maar daarmee is nog lang niet alles gezegd. Het punt is: Goliat is ook moedig. In zijn eentje stapt hij het dal in. Hij daagt het leger van Israël uit en neemt de verantwoordelijkheid voor de overwinning of de ondergang van zijn eigen leger. Dat zou je ook moedig kunnen noemen. Dat David moedig is, onderscheidt hem dus niet per se van Goliat. Wat hem wel onderscheidt is hoe die moed geworteld is en welk doel zijn moed moet dienen.

Als Goliat naar voren komt, horen we al snel iets over de aard van zijn moed. Die wordt benadrukt door het gebruik van een lidwoord dat je niet per se zou verwachten. Goliat roept: 'Ik ben de Filistijn!' Niet zomaar een Filistijn; *dé* Filistijn. (De vertalers van de NBV21 hebben dat extra benadrukt, door te vertalen: 'Ik ben de trots van de Filistijnen.' De Naardense Bijbel houdt het op een accent-tekent op het lidwoord: '*dé*' Filistijn.) Goliat presenteert zich als de Filistijn bij uitstek. Zijn moed lijkt onderdeel van zijn zelfbeeld te zijn. Het is moed die begint en eindigt bij hemzelf. Omdat hij geweldig is, kan hij moedig zijn. En het doel van zijn moed is dat hij nog geweldigere gevonden wordt.

De moed waarmee David hem tegemoet treedt, is van een andere orde. David heeft het niet over zichzelf, maar over 'de Heer van de hemelse machten'. Hij zegt dat hij Goliat tegemoet treedt in naam van de God van Israël. En het doel? 'De wereld zal weten dat Israël een God heeft.' Daarmee heeft de moed van David een fundamenteel ander vertrekpunt en een andere bestemming dan die van Goliat. David komt hier niet de held uithangen; al denkt Davids oudste broer daar misschien anders over, in vers 28. David komt omdat hij niet anders *kán*. Omdat het onrecht niet om aan te horen is, en omdat de God van gerechtigheid zich niet weg laat schreeuwen. De moed die hij toont, is letterlijk uit nood geboren. Dat gebeurde al toen hij herder was, en oog in oog met *dé* Filistijn gebeurt het opnieuw.

Zo laat David zien wat het in Bijbels perspectief betekent om moedig te zijn. Moed betekent niet dat je geweldig moet zijn, en is er ook niet op gericht om geweldig gevonden te worden. Moed komt hier voort uit nood en verontwaardiging. Uit het gevoel dat er geen andere optie is dan het onrecht tegemoet treden. En uit het vertrouwen dat je dat niet alleen op eigen kracht doet.

Ook in de wereld van vandaag zijn er plekken waar moed gevraagd wordt, omdat schreeuwers het leven bespotten en hun macht willen uitbreiden. Steeds opnieuw zijn er mensen die de moed hebben om daartegen in opstand te komen. Of het heldinnen en helden zijn? Vaak is het uit nood geboren. Misschien kunnen wij hun vertrouwen voeden door te laten merken dat ze er niet alleen voor staan. Het verhaal gaat dat de Israëlieten nieuwe moed kregen nadat David de reus tegemoet was getreden. Blijkbaar is moed besmettelijk.

Dat het zo mag zijn...

Erik Idema

Liturgiesuggesties

Hoe stel je een dienst samen rond het verhaal van David en Goliath? Hier volgen enkele suggesties voor lezingen en liederen.

Lezing uit het Oude Testament: 1 Samuël 17

Het is goed mogelijk om heel 1 Samuël 17 te lezen, eventueel afgewisseld met liederen. U kunt de tekst verdelen in de volgende delen:

- 1 Sam. 17:1-16
- 1 Sam. 17:17-37
- 1 Sam. 17:38-54

U kunt er ook voor kiezen om een van deze drie perikopen te lezen.

Antwoordpsalm

Psalm 2, 3, 72, 91 of 121

Evangelielezing

- Johannes 21:1-14 is de Evangelietekst van de zondag. (U kunt de lezing ook inkorten tot vers 1-6.)
- Johannes 10:11-15 over de goede Herder. NB: Op 26 april 2026 staat Johannes 10:1-10 op het rooster. Dit hoeft elkaar niet in de weg te zitten.
- Johannes 15:18-27 over bedreigd en gehaat worden.

Lieder

- Liedboek 902: Is God de Heer maar voor mij
- Liedboek 932: Rust nu mijn ziel
- Liedboek 885: Groot is uw trouw, o Heer
- Liedboek 139b: Heer, U doorgrondt en kent mij
- Liedboek voor de Kerken gezang 10: David heeft de reus verslagen

Kindermoment: Moed-hoed

In veel kerken zitten de kinderen aan het begin van de dienst in de kerkzaal en gaan ze later naar hun eigen ruimte.

Voordat ze weggaan, kan een kindermoment plaatsvinden om het verhaal en thema te introduceren. Hiermee wordt concreet zichtbaar gemaakt dat de kinderen en volwassenen zich met hetzelfde verhaal bezighouden.

Op deze zondag kunt u voor het kindermoment een koffer meenemen met een hoed erin.

- Vertel aan de kinderen dat u iets zeer bijzonders hebt meegenomen.
- Maak de koffer open en vertel wat erin zit: een moed-hoed.
- Leg uit dat moed te maken heeft met durven: je vindt iets spannend of moeilijk, maar je doet het toch.
- Demonstreer de hoed eerst zelf. Vertel bijvoorbeeld dat u bijna nooit voorin de kerk een dansje zou durven doen. Zet de hoed op en doe een paar danspassen.
- Vraag daarna aan de kinderen en volwassenen in de kerk: wanneer zou jij een moed-hoed kunnen gebruiken?
- Geef een paar volwassenen en kinderen de kans om te reageren. Misschien willen de kinderen de hoed ook even opzetten om te kijken of het werkt.
- Bespreek daarna: zou zo'n hoed echt helpen? Zijn er andere manieren om moed te krijgen?

Vandaag horen de kinderen een Bijbelverhaal over David. Die is erg moedig, hij durft veel. Hoe dat komt, ontdekken de kinderen in het verhaal.

David en Goliat: Achtergronden bij 1 Samuël 17

Het verhaal van David en Goliat is een beroemd verhaal, waarvan veel mensen de belangrijkste elementen wel kennen: de herdersjongen David doodt de reus Goliat met een steen uit zijn slinger. Dat is inderdaad mooi om te vertellen; maar de tekst is nog veel rijker dan alleen dat iconische beeld. In deze uitleg licht ik een paar onderdelen uit.

Oorlog met de Filistijnen

Het verhaal speelt zich af tegen de achtergrond van een oorlog met de Filistijnen. Dat is voor de mensen in de wereld van dit verhaal niets nieuws: tijdens de regering van koning Saul was het land voortdurend in oorlog met de Filistijnen. De koning was dan ook voortdurend bezig met het verzamelen van 'heldhaftige en moedige mannen' om ze in te lijven in zijn leger, zo vertelt 1 Samuël 14:52. (Dat vrouwen die eigenschappen ook kunnen bezitten, was de koning waarschijnlijk niet bekend.)

Kampvechter

Aan het begin van 1 Samuël 17 wordt geschetst hoe de legers van koning Saul en de Filistijnen elkaar treffen. Beide legers staan tegenover elkaar, met een berghelling als rugdekking. Het zou kunnen dat het initiatief voor een tweegevecht daarmee te maken heeft. Voor het aanvallende leger is het moeilijk om een doorbraak te forceren als je 'tegen de bergen op' moet vechten. Andersom is het voor het leger van Saul moeilijk om de Filistijnen te verjagen, want die hebben een vergelijkbare rugdekking. Zo staan ze in een soort patstelling tegenover elkaar... totdat ene Goliat naar voren treedt.

Reuzen in de Bijbel

Hoewel het woord reus bij zijn introductie niet genoemd wordt, wordt Goliat wel zo gepresenteerd. Hij heeft een lengte van 'zes el en een span'. Een el is een lengtemaat van ongeveer 50 centimeter (gebaseerd op een standaardlengte van vingertop tot elleboog), een span is de spanbreedte van een hand. Volgens de beschrijving is Goliat dus ruim drie meter lang. Dat is ook geen wonder, want hij komt uit Gat.

In de Bijbel wordt op verschillende plaatsen gesproken over reuzen. Bijvoorbeeld in Numeri 13:33, waar de Israëlieten voor de intocht in Kanaän het land verkennen. Het is een prachtig land, zo vertellen de verkenners, maar er wonen wel reuzen die Enakieten worden genoemd. Zij vormen echt een schrikbeeld: vergeleken met hen voelen de Israëlieten zich nietige sprinkhanen. Later wordt verteld hoe Jozua de Enakieten heeft verslagen. Er bleven geen Enakieten meer over... behalve in Gaza, Gat en Asdod. Een klein overblijfsel van de verschrikking uit Numeri is dus 'still alive'... het komt uit Gat en het is afschrikwekkend.

Dit bedoelde Samuël dus!

Het verhaal van David en Goliath wordt vaak gelezen als een verhaal van heldere tegenstellingen: Goliath is fout, David is goed. Dat klopt ook wel, maar tegelijk ligt het ook wat subtieler. Dat blijkt al uit het allereerste dat Goliath zegt als hij tegenover de soldaten van koning Saul staat: 'Waarom zouden jullie optrekken en slag leveren? (...) Jullie zijn maar slaven van Saul!' Dat zijn betekenisvolle woorden als je ze plaatst in de context van 1 Samuël. Dat boek heeft een beslissende wending genomen toen het volk aan de profeet Samuël vroeg om een koning (1 Samuël 8). De profeet antwoordde dat ze dat niet moesten willen, met als reden: 'Uw zonen zal hij afnemen om ze in te delen bij zijn strijdswagens...' (1 Sam. 8:11). Toch hield het volk vol dat ze een koning wilden, want, zo zeiden ze: 'die zal voor ons uittrekken en ons voorgaan in de strijd.'

Goliath legt de vinger op de zere plek. Uit zijn woorden blijkt dat Samuël gelijk heeft gekregen: Israël's zonen zijn slaven van de koning geworden. En dat die koning zou voorgaan in de strijd, daar is weinig van te merken. Tenminste... van koning Saul kan dat niet gezegd worden. Als er een koning is die voorgaat in de strijd, dan moet hij eerst bij zijn schapen vandaan komen.

David, de gezalfde

Als David het decor van dit verhaal betreedt, hebben we als lezers van 1 Samuël eerder al kennis met hem gemaakt. Hij is gezalfd als toekomstige koning en heeft muziek gemaakt om de kwade geest van koning Saul te verdrijven. Toch lijken zijn broers en hij in 1 Samuël 17 opnieuw te worden geïntroduceerd, alsof we ze nog niet kennen. Ook koning Saul blijkt aan het eind van 1 Samuël 17 niet te weten wie David is. Mogelijk zijn hier verschillende teksttradities samengevoegd. In de volgorde en samenstelling van de Bijbelse tekst zoals die nu is, is wat hiervoor over David verteld natuurlijk betekenisvol. Wij weten als lezers wat de meeste personages in het verhaal niet weten: dat David op een dag Saul zal opvolgen als koning.

Herder

Die toekomstige koning en held van dit verhaal wordt geïntroduceerd als een herder. Het herderschap is in de Bijbel een veelzijdig begrip. Aan de ene kant worden herders vaak omschreven als mensen die niet al te belangrijk waren. Dat blijkt ook uit de denigrerende woorden van Davids broer: 'Waarom ben je hier, en bij wie heb je dat weinige kleinvee achtergelaten?' Aan de andere kant is het herderschap in de Bijbel ook een fundamenteel begrip, over mensen en over God. Steeds opnieuw zijn het herders die in de Bijbelse verhalen een hoofdrol spelen: van Abraham en Jakob tot Mozes en David. Ook God wordt vergeleken met een herder, bijvoorbeeld in Psalm 23. En later zal ook Jezus zichzelf omschrijven als de 'goede Herder'.

Als David tegenover koning Saul staat, maakt hij duidelijk dat het herderschap bepaald geen zachtzinnige bezigheid is. Hij grijpt leeuwen en beren met blote hand bij de keel, als we hem mogen geloven (1 Sam. 17:35). Misschien kleurt dat het beeld iets bij van de kleine, 'zachte' jongen die tegenover de grote woeste reus staat. David staat voor het beste dat Israël volgens deze verhalen te bieden heeft: kracht en toewijding, in vertrouwen op God.

Verontwaardiging

In het boek 1 Samuël staat het koningschap van Israël voortdurend onder spanning. Zoals hiervoor al werd beschreven, gaf de profeet Samuël aan dat een koning eigenlijk niet wenselijk was. Toch kwam die koning er wel. En hoewel koning Saul door de verteller steeds opnieuw kritisch wordt bekeken, is hij tegelijk wel de 'gezalfde van God' met wie respectvol omgegaan moet worden. Die dubbelheid blijkt ook uit Davids reactie op de uitdaging van Goliath: 'Wat denkt die onbesneden Filistijn wel, dat hij de gelederen van de levende God durft te beschimpen!' Waar het leger van de gezalfde koning wordt bespot, wordt God zelf bespot. En dat lijkt in dit verhaal een belangrijke motivatie voor David om ten strijde te trekken.

Waar kwam die steen terecht?

David stapt op de reus af met vijf gladde stenen en zijn slinger. Nog voordat Goliath iets kan doen, slingert David een steen weg en beslist daarmee de strijd. Maar waar kwam die steen terecht? Op het voorhoofd van Goliath, zo zeggen veel vertalers. Het Hebreeuwse woord dat hier gebruikt wordt, komt in de Bijbel niet zo vaak voor. In Exodus 28:38 wordt het wel gebruikt en betekent het inderdaad voorhoofd. Maar verschillende vertalers betogen dat het woord ook kniegewricht kan betekenen. Dat sluit aan bij vers 6, waar een variant van het woord vertaald wordt met de 'scheenplaten' van Goliath. De steen zou dan in het kniegewricht van het harnas van Goliath terecht komen, waardoor hij zich niet meer kan bewegen en voorovervalt. Hoe het ook zij: verteld wordt in ieder geval dat David daarna het hoofd van Goliath afhakt met Goliaths eigen zwaard. Het hoofd neemt hij mee naar Jeruzalem, de wapens legt hij in zijn tent. Een heel stuk later in de verhalen over David zal blijken dat die wapens op een bijzondere plek bewaard worden: In 1 Samuël 21:9 komt David op de vlucht voor Saul in de buurt van Gat, de plaats waar Goliath vandaan kwam. Daar blijkt het zwaard van de reus bewaard te worden door de priester Achimelech.

Geen einde

Het verhaal van David en Goliath laat zich goed lezen als een afgerond verhaal, met een helder begin en einde. Tegelijk is het verhaal onderdeel van een grotere verhaalcyclus over de profeet Salomo en de koningen Saul en David. Wat in 1 Samuël 17 gebeurt, heeft directe gevolgen voor het vervolg van dat grote verhaal: de roem van David wordt groter, en daarmee ook de afgunst van koning Saul. Het verhaal is nog lang niet afgelopen!

Erik Idema